

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРА!

60 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ О.Є. КИСЛОГО

Відомий український вчений – археолог, демограф, соціолог, педагог, провідний науковий співробітник Кримської філії Інституту археології, доктор історичних наук та професор Олександр Євгенович Кислий відзначив свій шістдесятирічний Ювілей. Значним є внесок ювіляра у розвиток історичної демографії та демографічної теорії.

Народився Олександр Євгенович 3 вересня 1954 р. в м. Кіцмань Чернівецької області. У 1977 р. після закінчення історичного факультету Харківського державного університету ім. М. Горького його було направлено на роботу в Керченський історико-археологічний музей завідуючим відділом охорони пам'ятників і реставрації. У 1985 р. вступив до аспірантури Інституту археології АН УРСР, а вже з 1987 р. він продовжив навчання в аспірантурі (керівник С.І. Пирожков) Інституту економіки АН УРСР у відділі, очолюваному тоді С.В. Стешенко. Валентина Сергіївна бачила і відстоювала можливість подальшого успішного розвитку демографічної науки як поєднання кращих досягнень ряду наук про суспільство, отже, молодий вчений отримав повноцінну кваліфіковану допомогу та розуміння складнощів проблем, що можуть виникнути на стику наук.

На той час, в основному, він розвиває перспективний в науці напрям палеодемографічних досліджень, ґрунтований на аналізі археологічних джерел. Він обробив палеоантропологічні визначення статі та віку території Північного Причорномор'я від епохи мезоліту до кінця епохи бронзи, а також використав аналогічні визначення з провідних центрів становлення відтворюючого господарства, включно з Близьким Сходом.

Наполегливість у роботі та природне бажання дослідника пізнати суть досліджуваних соціальних та демографічних явищ приводить його до парадоксальних на той час висновків, що з переходом до відтворюючого господарювання тривалість життя населення у світі не приростає, а падає, що тривалість життя чоловічої частини населення на той час була вищою за жіночу. Це системне явище було пов'язане з потребою росту чисельності чоловічого населення в періоди мезолітичної кризи, або кризи привласнюючого господарювання. Відтак, зібрані ним етно-демоісторичні аналогії свідчили, що у більшості суспільств, де виникала потреба освоєння нових земель, воєнних дій чи загалом потреба освоєння нового в умовах екстенсивного господарювання з'являлися тенденції відносного зростання чоловічої частини населення, зменшення тривалості життя жінок за рахунок їх недогляду у молодшому віці та ін. Таким чином, була сформована концепція потреби змін історичних етапів розвитку не як економічних досягнень, а як демоекономічних криз: перехід до відтворюючого господарства наступав не з винаходом землеробства чи скотарства (людина тисячоліттями бачила можливість вирощування злаків і приручення тварин), а зі збідненням екологічних ніш проживання соціумів. Після цих досліджень О.Є. Кислого вирішувалось наукове питання, поставлене М. Салинсом (1972), яке суперечило розповсюдженій серед істориків первісного суспільства, економістів та соціологів думці, що перехід до землеробства не виглядав для первісної людини привабливим.

Не менш плідними стали демостатистичні дослідження вченого. Він розробив умовну статистичну схему першого демографічного переходу, пов'язаного з революцією відтворюючого господарювання, розробив новий метод розрахунку таблиць смертності на основі антропологічних визначень статі та віку, а також показав, що тривалість життя населення, розрахована методом смертних списків для населення України 1897 р., близька до такого ж показника степів Північного Причорномор'я II тис. до н.е. і складає близько 19 років. Надалі ці розробки було покладено в основу його кандидатської дисертації «Реконструкція демографічної структури населення степів Північного Причорномор'я III – II тис. до н.е.» та монографій «Палеодемографія: теорія і методика, проблеми и рішення» (1994, у співавторстві), «Демографічний вимір історії» (2005).

У 2000 р. О.Є. Кислий перериває свої археологічні студії задля досліджень у докторантурі Інституту економіки НАН України. У 2006 році захищає докторську дисертацію «Історичні закономірності відтворення народонаселення».

В демографічних та історичних своїх працях вчений виклав концептуальне розуміння демоісторичних трансформацій кількості та якості народонаселення, що фактично стало «історичним» продовженням демографічної теорії відтворення народонаселення В.С. Стешенко та С.П. Піскунова. На основі історичного розуміння якісних характеристик населення він розробив концепцію історичних змін якості населення і загальну періодизацію розвитку суспільства. Згідно з цією концепцією умовними реперами початку зміни історичних епох є не відкриття нових технологій або прогрес соціально-економічного розвитку, а кризи трансформацій демоекономіки.

У 1999 р. О.Є. Кислий отримав сертифікат USAID з програм «Політика», «Стратегія демографічного прогнозу», «Політика планування сім'ї», в 2000 році – сертифікат USAID з програм «Стратегія роботи економічних мозкових центрів». У 1999–2002 рр. був завідуючим відділом Кримської філії Українського Національного інституту стратегічних досліджень.

Багатоплановою виглядає педагогічна діяльність Олександра Євгеновича. У 2003 р. він читає лекції з археології Північного Причорномор'я в Тюбінгенському університеті (Німеччина). Має авторські курси лекцій в Інституті соціології, психології і соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова (м. Київ), є професором кафедри соціальних і публічних комунікацій цього інституту. О.Є. Кислий організував і очолив кафедру музейної справи, охорону пам'яток історії і культури в Кримському університеті культури мистецтв і туризму. З 1998 р. – президент Асоціації учених Криму «Культура і світ».

З 1992 р. він працює в Кримській філії Інституту археології НАН України провідним науковим співробітником відділу первісної археології. З 2014 р. його призначено завідуючим сектором первісної археології. Очолює Керченську археологічну експедицію Кримської філії.

У археології його основним досягненням стало обґрунтування виділення кам'яної археологічної культури Східного Криму (XIX–XVI ст. до н.е.).

Олександр Євгенович є Лауреатом премії Ради міністрів АРК в галузі науки, його нагороджено медаллю ім. М.П. Драгоманова.

Щиро вітаємо ювіляра та очікуємо на нові досягнення та неординарні ідеї дослідника, що втіляться у його наукових працях.

*Колектив Інституту демографії
та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України*